

STILSTAAN BIJ DE TIJD

1.

De oproep van Jesaia "Blijf niet staren op wat vroeger was, om niet stil te staan in het verleden en niet om te kijken, is gemakkelijker gezegd dan gedaan. We nemen het verleden nu eenmaal met ons mee. Soms is dat met goede en mooie herinneringen, soms met weemoed over momenten die nooit meer zullen terugkeren. En soms ook met een pijn die maar niet echt wil overgaan. Dan lijkt het zingen van zo'n liedje ook niet echt te helpen. Wat is trouwens dat nieuwe, dat al begonnen zou zijn? En is de toekomst wel zo leuk? Dat is allemaal nog maar afwachten.

Ik wil toch proberen om die woorden van Jesaia vandaag serieus te nemen. Want we hebben dan weliswaar niet het vermogen om in de toekomst te kijken, we hebben onze toekomst ook maar in beperkte mate in de hand, hier is het wel een plaats waar we ons in elk geval proberen sterk te maken voor wat komen gaat en waar we weten, dat het de moeite loont om samen op weg te gaan. Met een hoofd vol dromen en idealen, gecombineerd met een nuchter gevoel voor de werkelijkheid.

Gedichten over "tijd". In een heleboel aspecten. In de wetenschap, dat tijd iets vluchtigs is.

Wij meten de tijd, we kijken regelmatig op de klok. Komen zelf niet altijd op tijd, maar vinden het heel vervelend als anderen te laat komen. Want vijf minuten wachten duurt aanzienlijk langer dan een uur plezier hebben. Onze klokken en horloges mogen dan een precisie hebben tot op honderdsten van seconden, voor ons gevoel verloopt de tijd vaak heel anders. Het is ook wel mooi, dat we er op een ochtend als deze de tijd voor nemen. Tijd is kostbaar, tijd is geld en in de agenda's is het vaak passen en meten, woekeren met de tijd. Een dag heeft maar 24 uur en voor sommige dingen, sorry hoor, hebben we echt geen tijd.

Stil staan bij de tijd. Het is eigenlijk een onmogelijkheid. Want de tijd loopt ongrijpbaar als water door onze vingers. Tijd laat zich niet vastleggen, hoogstens op een foto. Die is dan in staat om je even mee te nemen terug in de tijd, maar het is slechts een momentopname, hopelijk van een moment van ontspanning of geluk. Zoals ook muziek je soms kan meenemen naar mooie momenten van toen. Over de vluchtigheid van de tijd heeft H.C. ten Berge een gedicht geschreven onder de titel 'Tijd is'. Over de ongrijpbaarheid van de tijd, dat het 'nu' één tel later alweer verleden tijd is. Wat je wilt vastleggen is alweer geweest. Hij rekent ook af met de zinsnede, dat de tijd alle wonden zou helen. Ten Berge schrijft; "Tijd heelt niets, want slaat weer nieuwe wonden". Dat is niet zo troostrijk, maar blijkt menigmaal wel waar. Tijd als grote voorraadkamer met talloze herinneringen aan zorgen, plezier, weemoed. En uiteindelijk de ervaring, dat de tijd weliswaar langzaam voortkruipt, "als een slak" schrijft Ten Berge, maar naarmate je ouder wordt, wordt ook het gevoel steeds sterker, dat die slak zich in tomeloze vaart voortbeweegt. Op weg naar de toekomst. En dus minstens ook: op weg naar de dood.

TIJD IS

Je wilt het heden betrappen
Terwijl het al niet meer bestaat.
Tijd is een passage, een gesloten
Loket waar je stevast te laat –

Tijd is de vereffenaar.
Tijd heelt niets, want slaat weer
Nieuwe wonden. Wat tot bloei komt
Wordt door hem ontbonden.
Tijd is diep geaard, hij ruikt naar de seizoenen.
Een geur dunt uit, een maand verglijdt.
Hij nestelt zich in mest en fruit, een rozelaar, kastanjebladeren.
Tijd huist in een voorbije zomer, zeelucht en herinnerd meisjehaar.
Hij schuilt in babyzalf, gedane liefde, een vervallen huid.

Tijd is een slak in tomeloze vaart. Voor kinderen
Traag verlopend wordt zijn gang door niets gestuit
Totdat je aan de zoom van bitterzoete wateren ligt opgebaard.

H.C. ten Berge, Het vertrapte mysterie, Meulenhoff 2004

2.

“Niet de tijd gaat voorbij. Jij en ik gaan voorbij”. Rutger Kopland bekijkt de tijd van een andere kant. Hij volgt niet een levenslijn met hoogte- en dieptepunten, die dan ergens eindigt in de dood, maar hij zet de mens midden in de tijd. In zijn gedicht “Tijd” maakt Kopland de mens tot een soort van ontmoetingspunt van alle tijden. In de mens komt samen een ver en duister verleden van misschien wel vele generaties geleden, een nu, en een onbekende toekomst, die is als een verte voor onze ogen. Hoeveel verleden van hoeveel eeuwen dragen we met en in ons mee? Hoeveel echo’s van voorbije tijden klinken in onze oren?

Het gedicht van Kopland eindigt dus niet met een graf. Het slot heeft eerder iets weg van een visioen. Ineens is er sprake van een wij, en wij bevinden ons in een landschap: “We stonden deze zomer op de rand van een dal, met om ons heen alleen maar wind”. Dat heeft iets van een pastorale, alsof we toch even stil staan in de tijd en ons bewust worden van ons bestaan. Het lijkt me een soort van ‘eeuwig heden’, waarin verleden, heden en toekomst voor een ogenblik moeiteloos in elkaar versmelten. Alsof alle tijden zich concentreren in een moment van grote schoonheid en vrede. En misschien duidt dat “met om ons heen alleen maar wind” er op, dat ook dit eeuwig heden weer op ongrijpbare wijze aan ons voorbijgaat.

Mij doet dat sterk denken aan deze tafel, straks met brood en wijn. Gebaar uit een ver verleden, hier opnieuw door ons herhaald en dat allemaal met het oog op een toekomst, waarvoor we elkaar moed inspreken, ons verbinden met elkaar voordat we weer uiteengaan, ieder naar zijn eigen plek, waar we doen wat moet gedaan. Door het verleden ernstig te nemen en het nu onder ogen te zien, scheppen we onszelf een toekomstperspectief. Wat die toekomst is, dat weten we niet. Maar het is meer dan alleen maar de dood. Het is ook een nieuwe wereld, hoe en wat dat dan ook moge zijn. Het is recht, gerechtigheid, vrede, mensen voor mensen, dromen worden waar. Dat allemaal. Ofwel, in de woorden van Kopland: Het is zomer, het is een dal, er staat een beetje wind, er is vrede. Je zou kunnen zeggen: de tijd is rijp.

TIJD

Tijd – het is vreemd, het is vreemd mooi ook
Nooit te zullen weten wat het is

En toch, hoeveel van wat er in ons leeft is ouder
Dan wij, hoeveel daarvan zal ons overleven

Zoals een pasgeboren kind kijkt alsof het kijkt
Naar iets in zichzelf, iets ziet daar
Wat het meekreeg

Zoals Rembrandt kijkt op de laatste portretten
Van zichzelf alsof hij ziet waar hij heengaat
Een verte voorbij onze ogen

Het is vreemd maar ook vreemd mooi te bedenken
Dat nooit iemand meer zal weten
Dat we hebben geleefd

Te bedenken hoe we nu leven, hoe hier
Maar ook hoe niets ons leven zou zijn zonder
De echo’s van de onbekende diepten in ons hoofd

Niet de tijd gaat voorbij, maar jij, en ik
Buiten onze gedachten is geen tijd

We stonden deze zomer op de rand van een dal
Om ons heen alleen wind

Rutger Kopland, Over het verlangen naar een sigaret, van Oorschot 2001

3.

Tenslotte nog een gedicht van Gerrit Kouwenaar. In zijn gedicht "Rebut" mijmert ook hij over de tijd, en over ouder worden. Het is laat, schrijft hij, de tijd zit krap in zijn heden, de tijd vliegt. Bij Kouwenaar stemt zo'n gedachte meestal tot nadenken, maar in dit geval, treedt hij met opmerkelijke levensmoed naar buiten. "Steek het licht aan, maak de taal waar, oftewel, doe wat je van plan bent, doe waar je in gelooft, stil de tijd, leef nog even.

Ik heb niet het idee, dat Kouwenaar ons hier een simpele "Pluk-de-dag"-mentaliteit aanreikt. Het gaat eerder over intensief leven. De ingrediënten daarbij zijn simpel en alledaags: licht, brood, taal, vlees. Het zijn bijna de woorden die we hier in deze ruimte ook vaak zeggen en zingen. En ook Kouwenaar wil op zijn eigen wijze door deze woorden heen. We moeten het doen met licht en brood, met taal en met vlees. Maar laten we daarin dan ook alles waar maken wat we dromen en verlangen. Ja, de tijd is kort, gebruik hem dus goed. Je kunt genieten, je hebt nog tijd om te doen wat moet gedaan, tijd om je dromen en idealen waar te maken, of dat minstens te proberen. Waarmee misschien wel gezegd is: of het leven zinvol is, dat heb je voor een groot deel ook in je eigen hand.

Rebut

Het is laat zoals ieder jaar, de tijd
Zit krap in zijn heden, vandaag
Is steeds weer geweest.

Steek dus het licht aan
Dat de toekomst nog uitspaart, spreek
Het brood aan dat nog niet doof is, maak
De taal waar achter zijn tekens, spel
Het vlees, stil de tijd, leef nog even –

Gerrit Kouwenaar, Een geur van verbrande veren, Querido 1991